

אמנות

עופר ללוש: "להציג ליד ג'קומטי ופיקאסו? ליטוף ענק לאגו. אבל השתן לא עלה לי לראש"

עופר ללוש. "התחלתי לצייר והבנתי שאני לא יכול לעשות משהו אחר" צילום: הדס פרוש

האמן עופר ללוש מזוהה עם פסלי ראש וגוף חרוכים ומעוותים, שמעלים אסוציאציות לשואה. עם פתיחת שתי תערוכות שלו, בווינה ובתל אביב, הוא נזכר בילדותו בתוניס, מסביר למה מלחמות בין אמנים הן תופעה חיובית ומתעקש שלמרות הדימויים המטרידים שהוא יוצר — הוא בעצם "איש אופטימי ומאושר"

נעמה ריבה [לעקוב](#)

06 בספטמבר 2023

בזמן מלחמת ההתשה חלה עופר ללוש, עולה חדש מצרפת ששירת כצנחן, בצהבת. "שכבתי כמה חודשים בבית חולים רמב"ם בחיפה ואז בבית הבראה. בנוסף לצהבת אבחנו אצלי מחלת כבד קשה, ואפילו חששו שהיא עלולה לגרום למוות", הוא מספר בשיחה שמתקיימת בסטודיו הגדול שלו השוכן באזור מוסכים ובתי מלאכה בחולון. "למזלי האבחון היה לא מדויק והחלמתי. אבל אז, כשהייתי בהחלמה, התחלתי לצייר והבנתי שאני לא יכול לעשות משהו אחר".

מאז ללוש, יליד 1947, לא הפסיק לצייר — ולא רק לצייר. הוא עבד במספר רב של מדיומים, מווידיאו ארט, דרך רישום, פיסול בחומרים כמו ברונזה, קרמיקה ועץ ("חוץ מאבן, עבדתי עם הכל"), תחריטים וחיתוכי עץ. יצירתו של ללוש רחבה מאוד, וכוללת אלפי עבודות, אך הוא מזוהה בעיקר בזכות עיסוקו האובססיבי בתיעוד גוף האדם ובפרט גופו וראשו שלו. בין פסליו המוכרים יש פסלי ראש ענקיים, שעברו לכאורה השחתה שלא הותירה בהם עיניים, אף או שפתיים של ממש, אלא רק שארית חרוכה מאיברים אלו. לעתים הראשים שהוא מפסל בגודל ראש אדם, נראים כמו גולגולות מפויחות, כאילו נלקחו מתוך גיא הריגה או אתר קרבות שספג ארטילריה כבדה.

התערוכה של ללוש במוזיאון אלברטינה בווינה. אנשים מעוותים וסובלים, אבל המקור לסבל נשאר לא מפוענח צילום: ALBERTINA Photo studio

מתוך התערוכה של עופר ללוש באלברטינה צילום: ALBERTINA Photo studio

בימים אלו הוא מציג תערוכת יחיד גדולה במוזיאון אלברטינה בווינה, אחד המוזיאונים החשובים באירופה שהוקם עוד במאה ה-18. זו תערוכה כמעט רטרוספקטיבית ומוצגות בה עבודות שיצר מאז שנות ה-80, כולן מונוכרומטיות, אין בהן צבע כלל. בנוסף הוא מציג תערוכת יחיד בגלריה גורדון בתל אביב (נפתחת מחר), שמלווה אותו שנים רבות וגם השאילה עבודות לאלברטינה. התערוכה בווינה מלווה בקטלוג בן 250 עמודים באנגלית וגרמנית והתערוכה בתל אביב מלווה בספר אמן שכולל דיוקנאות — שניהם עוצבו והופקו בסטודיו מגן חלוץ.

התערוכה הווינאית ממוקמת בקומת הכניסה למוזיאון ובכך מפתה מבקרים רבים שלא מכירים את ללוש להיכנס אליה כבר בתחילת הסיור במקום לדלג לקומה העליונה, שבה מוצגת תערוכה נרחבת מהאוסף של ריטה והרברט בטלינר שכוללת את גדולי האמנים מהמאות ה-19 וה-20 בהם מונה, פיקאסו, אגון שילה, קירשנר, דגה, הקל, מירו, מלביץ', טולוז לוטרק ועוד. זו לא הפעם הראשונה, כך מתברר, שללוש מוצג לצד השמות הגדולים בתולדות האמנות.

חווייה של סבל

הרישומים והפסלים של ללוש מציגים את בני האדם ונפשם כשהם מעוותים וסובלים. ד"ר קלאוס אלברכט שרדר, המנהל של אלברטינה ואוצר העל של התערוכה לצד אלסי להנר, כותב בקטלוג: "השאלה כיצד או מדוע הגופים שעופר ללוש יוצר הפכו למעוותים נותרו ללא מענה. אין התייחסות לגורם ספציפי שעורר את הסבל שמסביר את ההתעללות שעברו הפנים המוצגים. לא מלחמה ולא תאונה, רדיפה או רצח עם אחראים למונומנטים של הראשים השרופים והגופות החשופות. מה שמאלץ את ללוש ליצור הוא חוויה קיומית כללית של סבל. דמויותיו הקודרות מביטות בנו. למרות חוסר האדישות שלהם, ובאמצעות הכוח המזעזע והעוצמה הנדירה של נוכחותם, גופים אלו מעמידים את הצופה מול שאלת הקיום האנושי".

הסטודיו של האמן בחולון. מתחיל את היום בבריכת גורדון ועובד עד השקיעה צילום: הדס פרוש

ללוש עצמו מתקשה לענות על השאלה מדוע הוא יוצר במשך כל כך הרבה שנים אמנות שמתפרשת על ידי חלק נכבד מהצופים בה ככואבת ומטרידה. "זה לא שהחיים היומיומיים משפיעים עליי בהכרח. אני יכול לקבל השראה מהרבה דברים: מספר של יהודה עמיחי (שמונח לצידו על שרפרף כשאנחנו מדברים, נ"ר), או מהעיניים הירוקות שלך. אני חושב שאמנות מגיעה ממקום סודי. אסור לנו לאלץ יצירת אמנות. דברים צריכים לצוף מעצמם. יש תהליכים שאמן עובר, ולוקח שנים עד שהוא מפנים אותם והם יוצאים החוצה. זה משהו מסתורי כמו הרוזבאד בסרט 'האזרח קיין'. משהו שאף אחד לא מבין".

**"לא משנה אם ציור הוא מופשט או פיגורטיבי.
התחלתי לצייר בתקופה שרוב האמנות היתה
קונספטואלית ואני לא השתייכתי לשם. אבל איכשהו
אמנים ואוצרים תמיד פירגנו לי"**

מתחילת דרכו ללוש יצר אמנות פיגורטיבית, אבל ההגדרות הסגנוניות פחות חשובות לו. "לא משנה בעיני אם ציור הוא מופשט או פיגורטיבי. מה שמשנה זה התחושות. אפשר להתמקד על נקודה מסוימת בציור שלי והיא מופשטת. זה נכון שהתחלתי לצייר בתקופה שרוב האמנות

היתה קונספטואלית ואני לא השתייכתי לשם. אבל איכשהו אמנים ואוצרים תמיד פירגנו לי".

עופר ללוש, "האמן עם פסל של דיוקן אביו", 2023 צילום: גלריה גורדון

בעצם, אתה ציירת בתקופה שציור היה מוקצה.

"אכן היתה תקופה שזה היה טאבו להחזיק מכחול. אני בכל זאת התעקשתי ואני חושב שכיבדו את זה. די מהר הייתי מוכר. אף שלקחו לי הרבה יותר שנים להצליח להתפרנס מזה, אבל אף פעם לא הרגשתי מודר. קצת חסרות לי המלחמות האלו שהיו בשנות ה-70, ה-80 וה-90, בין האמנים של תל אביב לאמנים של ירושלים, וגם אני קיבלתי הרבה רפש שלפעמים הגיע לי. זה מאוד מחסן כשמקבלים חצים, צריך ללמוד להתמודד עם זה, להגיב לזה. לעתים זה משפר או משנה משהו. אני חושב שמלחמת תרבות זה דבר בריא. יותר טוב מה'הכל סבבה' של היום. היום כל אחד יכול להיות אמן. זה גם לא טוב".

ללוש נולד בתוניסיה ובגיל 13 עבר עם אחיו לצרפת. השניים נשלחו לפנימיות, עד שההורים הגיעו גם כן. הוא עלה לארץ בגיל 19 והתגורר בקיבוץ יחיעם. "כולם בגרעין שלי היו צרפתים. אני הייתי היפי. בסוף כל הציונים חזרו לצרפת. מהיום הראשון בארץ התאהבתי. אולי ישראל הזכירה לי את הילדות בתוניס וגם התאהבתי בשפה. למדתי עברית ממש מהר".

לאחר הצבא הוא למד במכון אבני אצל [יחזקאל שטרייכמן](#) וגם בחוג לספרות צרפתית באוניברסיטת תל אביב. ב-1971 הוא נסע ללמוד בבוזאר בפריז אצל הפסל סזאר בלדצ'יני. מאז, אף שהוא מעיד על עצמו ש"אני לא אוהב נסיעות בכלל", הוא מחלק את חייו בין ישראל לפריז, ובמקביל לסטודיו בחולון יש לו גם סטודיו במארה שאותו הוא פוקד מספר פעמים בשנה.

עופר ללוש, "האמן עם פסל של דיוקן אביו", 2023 צילום: באדיבות גלריה גורדון

למרות הקשיים שמולם התמודד במשך השנים, ללוש מעולם לא התלונן על מעמדו או על ההכנסה שנתנה לו האמנות. "הרבה שנים

חייתי מהיד אל הפה עד שהגעתי לעבוד עם גלריה בז'נבה, הייתי כבר בן 50".

היחסים בתוך המשפחה היו מסובכים. "המשפחה מצד אמא שלי היתה מאוד פרנקופילית ובורגנית. בבית של סבתא היו פסנתר כנף ותמונות מהמאה ה-19. זו היתה משפחה אמידה. אמא שלי בכתה כשאמרתי לה שאני לא מתכנן ללמוד לטינית. מנגד, סבא וסבתא שלי מצד אבא גרו בשכונות עוני בתוניס. סבתא דיברה רק ערבית ולא ידעה צרפתית. אני חושב שהחיים הכפולים פיתחו אצלי את ההרגל לדבר באופן כזה שכולם יוכלו להבין אותי".

למרות הכיבוש הגרמני של תוניסיה, הוריו לא חוו את אימי השואה באופן ישיר, אבל היא הותירה בהם סימנים. "אבא שלי ברח מצרפת לספרד. היתה לי דודה שבזמן המלחמה שנשלחה לאושוויץ וניצלה. אני זוכר שהיא הגיעה לבקר, והיה לה מספר על היד. היא היתה מעשנת ורועדת. ביקשו ממני לא לעצבן אותה ואמרו לי שהיא היתה במחנה ריכוז. זו היתה הפעם הראשונה שבה הבנתי שאני יהודי. הייתי בן ארבע או חמש וסיפרו לי שרצו להרוג את כל היהודים. התחלתי לבכות".

"היתה לי דודה שהיתה באושוויץ וניצלה. היה לה מספר על היד. הבנתי שאני יהודי. הייתי בן ארבע או חמש וסיפרו לי שרצו להרוג את כל היהודים. התחלתי לבכות"

לאורך השנים העבודות שלו העלו לא פעם אסוציאציות לשואה, אבל ללוש אומר שהוא לא עסק בה כלל. הוא גם חוזר ומכריז שהוא "איש אופטימי ומאושר". כל אוצר או אדם בוחר לראות בעבודותיו היבטים אחרים, הוא אומר. "שני אוצרים שהיו קרובים ליצירה שלי, פייר רסטני ומוטי עומר, כתבו על אותה עבודה ממש שני דברים מנוגדים. מוטי כתב 'תהלוכת מוות' ורסטני כתב 'המנון לחיים'. אני חושב שאין סתירה ביניהם".

האנדרטה לחוף האגם

ב-2008 פנה אליו הצייר האיטלקי ולריו אדמי והזמין אותו ליצור אנדרטה בכפר מיינה, על חוף אגם מאג'ורה, שנועדה להנציח את הטבח ההמוני הראשון של יהודי איטליה שאירע ב-1943. בשיחה עם האוצרת להנר שמופיעה בקטלוג התערוכה בווינה, הוא מפרט על תהליך יצירת הפסל באיטליה. "נרתעתי מאוד לקבל את הפרויקט הזה ושיתפתי את ולריו בהיסוסים שלי. אמרתי לו שאני לא אמן הנצחה, ושהשוואה היא נושא גדול מדי בשבילי. באותו רגע ולריו עשה דבר מאוד מוזר. הוא לקח את אחד הקטלוגים שלי, פתח אותו בכל עמוד ואמר, 'כל עבודה שקיימת פה תוכל לעשות בפרויקט'. נדהמתי ממה שהוא אמר, לראשונה בחיי הבנתי עד כמה השוואה היא חלק מה-DNA שלי. במחשבה שנייה, הבנתי שוולריו יכול היה לעשות את אותו הדבר עם קטלוג של יצירות של [רותקו](#), ג'קומטי ואמנים רבים אחרים שפעלו לאחר המלחמה. הרגע הנורא הזה בהיסטוריה שייך לכולנו ולא רק ליהודים".

בהמשך ללוש ביקר באגם השוכן למרגלות האלפים בצפון איטליה. "זה אחד המקומות הכי יפים שראיתי. הייתי בהלם שהיופי הזה מסתיר סודות נוראיים כאלה ושהקורבנות עדיין בקרקעית האגם. הדבר היחיד שיכולתי לחשוב עליו היה לשים אבן על שפת האגם, כמו המנהג של יהודים כשהם מבקרים בקברי יקיריהם. ברגע זה ראיתי את הראש. הראש נראה כמו אבן אבל הוא היה מונומנטלי, בלי עיניים או פה זועק. ראש שמסתכל לכיוון האגם. ציפו ממני לעשות פסל אקספרסיוניסטי. מראה של סבל ואימה, אבל בחרתי במקום זה בדיוקן של אשתי מסתכלת על האגם. הזיכרון צריך להסתכל קדימה". הפסל הוצב רק בשנת 2022.

ציורים בסטודיו של ללוש בחולון. יש לו סטודיו נוסף בפרז' צילום: הדס פרוש

ללוש, נשוי בשנית לאורית, אב לארבעה ילדים וסבא לשבעה נכדים, מנהל סדר יום מוקפד. "אני קם בבוקר, הולך לשחות בבריכת גורדון ואז בא לסטודיו. עובד עד השקיעה. בסופי שבוע אני מבלה עם המשפחה. עם הילדים והנכדים". הוא מתגורר ביפו, ומרבה לדבר

עליה. "הים ביפו הוא הדבר המשמעותי ביותר שיש. האנשים ביפו הם פטליסטים. השכנים שלי ערבים. אני לא מבין אותם, אבל בסוף אלמד ערבית כמו שצריך. יפו עדיין מאוד קוסמופוליטית, מזכירה לי את הילדות בתוניס שהיתה עיר מאד מגוונת עם יהודים, צרפתים, איטלקים, רוסים שברחו במהפכה ב-1917 וכמובן ערבים. משעמם אותי מקום שבו כולם אותו דבר".

"שני אוצרים, פייר רסטני ומוטי עומר, כתבו על אותה עבודה ממש שני דברים מנוגדים. מוטי כתב 'תהלוכת מוות' ורסטני כתב 'המנון לחיים'. אני חושב שאין סתירה ביניהם"

על אף שיש קו מחבר משמעותי בין כל תוצריו, מקורות ההשראה של ללוש והמקומות שבהם הוא פועל משתנים לאורך השנים. "אפילו משפט פיתגורס ממלא אותי אושר. זה דבר כל כך יפה. ארגנתי סמינרים של מדע ואמנות. אני אוהב את השילוב הזה בין מקצעות שלכאורה לא קשורים אחד לשני. למדתי המון מחוקרי מוח". בשנים 2010 עד 2015. ללוש היה בסין, הציג תערוכות וגם לימד. "זה היה אחרי האולימפיאדה בבייג'ין, כשהסינים ניסו להיפתח והיו גם תערוכות פוליטיות". עם הזמן השתנה כיוון הרוח. "הייתי אוכל במסעדות מוסלמיות ולאט לאט הן נעלמו, בגלל המדיניות האנטי מוסלמית של השלטון".

שאלות אוניברסליות

הקשר הווינאי נולד בעקבות מפגש מקרי של שרדר עם הרישומים של ללוש בסטודיו להדפס בעיירה אפטלון, הסמוכה לגבול הונגריה. בהמשך הכיר ביניהם אספן האמנות והגלריסט היהודי פולני-שוויצרי יאן קרוג'יה. לאורך השנים קרוג'יה הציג את ללוש בין השאר לצד ציורים של פיקאסו ויצירות של ג'קומטי, אמן שאוצרים וחוקרי אמנות השוו בינו לבין ללוש לא פעם במשך השנים. "זאת היתה תקופה מאוד מאתגרת עבורי להציג ליד הענקים האלו", אומר ללוש. "זה ליטוף ענק לאגו. אבל שרדתי את זה. והשתן לא עלה לי לראש".

התצוגה של התערוכה באלברטינה אלגנטית מאוד והאלמנטים הניאו קלאסיים של הבניין מחמיאים לעבודות. היצירות מוצגות על רקע אפרפר לבן, כשלעתים הן מבודדות ורחוקות זו מזו — מוקדש להן קיר שלם או גומחה. התחושה היא שנמצאים במקום מרווח, שמאפשר לנשום בין מבט למבט על היצירות. רק באיזור אחד רוכזו מספר פסלים קטנים בצפיפות — רעיון של האמן עצמו. לא מפתיע לפיכך שהמאפיינים הפיזיים של התערוכה בווינה עומדים בניגוד לאנדרלמוסיה הסוערת שמאפיינת את הסטודיו העמוס של ללוש בחולון. עבודותיו מאוחסנות בצפיפות על מדפים ועל הרצפה, הרישומים תלויים על הקירות בנושגלנטיות ישראלית.

שרדר לא חושב שזהותו הישראלית של ללוש מהותית במיוחד להבנות האמנות שלו. "הוא שואל שאלות קיומיות שיש להן תוקף אוניברסלי. האמנות שלו נוגעת בכל אדם וסוגיית הלאום היא אזוטריית". הוא לא חושש למקם את ללוש על רצף ההיסטוריה: "בין אם מדובר בטרנדית יוונית, ב'קומדיה האלוהית' של דנטה או ב'פאוסט' של גתה, לאורך הדורות אמנים העלו בדרכים שונות את השאלה מה זה אומר להיות אנושי. בסוף, יש כאן השקפה אינדיווידואלית, גם אם היא נובעת ממנטליות תרבותית ספציפית. לכל אזור תרבותי יש את החותם שלו. על רקע אלפי שנים של רדיפות, לשאלות הקיומיות יש מקום מיוחד בתולדות המחשבה היהודית, למרבה הצער עד היום".

"הייתי בהלם שהיופי של אגם מאג'ורה מסתיר סודות נוראיים ושהקורבנות עדיין בקרקעית האגם. הדבר היחיד שיכולתי לחשוב עליו היה לשים אבן על שפת האגם, כמו יהודים שמבקרים בקברי יקיריהם"

האם האמנות שלך מושפעת גם מהמציאות העכשווית בישראל?

ללוש: "אף פעם לא שואלים אותי על המצב הנוכחי של ישראל. אולי רק כשרוצים לדעת מה שלומי, לא בהקשר שיש לי אחריות על המצב

הפוליטי. כישראלים ויהודים, אנחנו חושבים תמיד שאנחנו מיוחדים, אבל כשמסתכלים מסביב רואים שאנחנו בתקופה של רעידת אדמה עולמית ותזוזה טקטונית. עולות שאלות כמו מה זה מדינה בכלל ויכול להיות שהתפיסה שהיתה לנו עד עכשיו של מה זה מדינה גמרה את הקריירה. כמישהו שנולד בתוניס, גדל בצרפת, עבר לישראל ומציג בכל מיני מקומות בעולם, אני יכול להזדהות עם זה".

עופר ללוש, "האמן עם פסל דיוקן של אביו", 2023 צילום: גלריה גורדון

מה מיוחד בתערוכה בווינה?

"כל תהליך העבודה היה שונה הפעם. התחלנו את הדיון עוד לפני הקורונה והיא נדחתה כמה פעמים. אבל כשהגענו לתאריך הסופי, כל תהליך התלייה, התאורה — הכל יצא בזמן. זו תחושה לא מוכרת. כשאני עושה תערוכה בגלריה גורדון מאה אחוז מהאנשים שבאים לבקר באים לראות את התערוכה כי הם מכירים ואוהבים את האמנות שלי, אבל זה לא יותר מכמה מאות. לאלברטינה מגיעים אלפי מבקרים, אנשים שלא מכירים אותי בכלל. זו תחושה אחרת לגמרי".

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל

© כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ

פסלו של עופר ללוש "ראש ו" במוזיאון תל אביב לאמנות (בגן ע"ש רבקה זיו)

11/05/2012

החודש, יוצב פסלו של עופר ללוש ברחבת הגן ע"ש רבקה זיו ברח' ברקוביץ בסמוך למוזיאון תל אביב לאמנות. הפסל "ראש ו" הינו פסלו השני של ללוש בממדים אלו – גובהו 4.5 מ'. הפסל הראשון בסדרה יוצב בעיר מיינה שבצפון איטליה, לזכרם של היהודים שנרצחו על שפת אגם מאג'ורה בתקופת מלחמת העולם השנייה. הפסל מבטא זעקה קשה ובלתי נשמעת. זהו מעין זיכרון גיאולוגי בו השכבות משאירות עקבות תוך כדי עיבוד האבן. הפסל ומיקומו נבחרו על- ידי פרופ' מרדכי עומר ז"ל. עופר ללוש תרם את הפסל למוזיאון תל אביב לאמנות לזכרו של פרופ' עומר, כשביצע הפסל והקמתו נעשו בתרומתם של צ'רלס ברונפמן מקנדה, פרנסואה דיטסהיים משווייץ, צילה ואביאל קרוג'יר מונקו והקרן ע"ש דנק גרנר. חנוכת פסל ביום ראשון, ה-13 במאי 2012, ב-12.00 בצהריים.

להלן דברים שכתבה ורדה שטיינלאוף כפתח דבר, לקטלוג המלווה את הצבת הפסל.

ורדה שטיינלאוף

עופר ללוש מקיים דיאלוג עם דיוקנאות ועצמיות מאז ראשית דרכו כאמן. הדיוקן הוא ערוץ מרכזי בציוריו, בתחריטיו ובפסליו הרבים. בתחילה היה זה הטורסו המאזכר את שיעורי הפיסול אצל מורו סזאר [César] באקדמיה לאמנויות יפות בפריז. הטורסו, קטוע ראש וגפיים, נכח בסטודיו של ללוש שנים רבות כבן-שיח וכהד לאמן. "אם אתם רוצים לעשות פרט של משהו מסוים", מצטט ללוש את סזאר, "עשו את כולו ואחר כך נתקו מהשלם את הפרט שבו אתם מעוניינים". ואכן, כשנכנסים לסטודיו של ללוש מציף אותנו אוסף גדול של דמויות בעלות חלקי גוף קטועים. הן לא מעוררות אסוציאציות של נכות או תחושה קשה של קטיעה אמיתית, אלא מרמזות על קטיעה טכנית, אינטלקטואלית. "קטיעת כל הגוף או חלקיו נעשית על מנת להתמקד, עניין של הסתכלות בלבד" אומר ללוש.^[1]

לפני ארבע שנים הוזמן ללוש על ידי הצייר ולריו אדמי [Adami] להציע הצעה לאנדרטה בעיר מיינה שלשפת אגם מג'ורה באיטליה, לזכר הטבח הראשון שביצעו הגרמנים ביהודים איטלקים באתר זה. חמו של אדמי, יהודי מומר, נרצח במקום בנסיבות דומות. ללוש הגיב: "אני לא אמן של אנדרטאות. אני לא בטוח שאדע להתמודד עם נושא כל כך טעון". ואז, מספר ללוש, אמר לו אדמי: "קח את אחד הקטלוגים שלך, תפתח אותו בצורה אקראית לגמרי, כל עבודה שלך תתאים. אתה לא צריך לעשות אנדרטה, תעשה פסל". ללוש נדהם מתגובתו של אדמי ומהאמת הטמונה בה. "העובדה שהתרבות שלנו כל כך ספוגה באבן, בשכול ובסבל אף פעם לא עלתה בדעתי בצורה כל כך ברורה ומוחשית. זה נכון גם לגבי האמנות של רוב האמנים הישראליים בני דורי. באותה מידה יכולתי גם לפתוח קטלוג כלשהו של אמן ישראלי שנוולד במחצית השנייה של המאה ה-20 בצורה אקראית וזה היה מתאים".^[2]

ללוש התלבט כיצד להתחיל לחשוב על האנדרטה. אחרי הטבח הגדול של השואה קשה לתת לדברים צורה אמנותית, כפי שמשמע מאמירתו של הפילוסוף והתיאורטיקן תיאודור אדורנו [Adorno]: "לכתוב שירה אחרי אושוויץ זו ברבריות". ללוש התחיל מבראשית וחיפש אחר עולם דימויים שינכיח את הטבח, שבו מחקו הנאצים את פני הנרצחים. הוא התחיל לאט לאט להחזיר את הפנים הללו לחיים דווקא באמצעות המופשט; באמצעות מחיקה, היעדר וסימון הבלתי-נראה מצא ללוש אסתטיקה חדשה ויצר צורה אמנותית חדשה.

רישומים רבים הובילו אותו לצורה מופשטת זו. הוא נסע למיינה ושם, על שפת האגם הקסום, "הדבר שרציתי לעשות היה פשוט להניח אבן, כנהוג אצלנו", הוא מספר. בביקוריו באגם חווה ללוש מצב נפשי שהציף אותו בסבל קשה; פנים נזליים, מתפוררים, זועקים זעקה קשה ובלתי נשמעת. "באותו זמן עבדתי על נושא ה'ראש', ובאותו רגע של עמידה מול הנוף ראיתי את הראש. אז הבנתי שאני יכול לעשות את הפסל הזה. למרות שהפסל היה ברור לי מאוד ממבט ראשון, המשכתי לבדוק אפשרויות אחרות. עשיתי כמה עשרות מודלים במדיומים שונים – גבס, טרה קוטה, עץ... וכמה מאות רישומים". חלק

מהדגמים בוצעו על שפת האגם, בסטודיו שקיבל ללוש מהרשויות המקומיות. באותה תקופה אף התכתב עם הפסיכיאטר מישל גד וולקוביץ, והטקסטים של המכתבים הללו היו כלי עזר חשוב עבורו לגיבוש המחשבה בעת יצירת הפסל [3]. כשחזר לישראל ביצע ללוש שלוש הגדלות במידות 1:1 - שני מודלים של 4.5 מ' ואחד של 3 מ'. "קביעת קנה המידה הייתה אולי המשימה הקשה והמשמעותית ביותר. הבנתי אז שהמודלים הגדולים נכונים יותר והרסתי את הדגם הקטן. חרוט נראה לי מתאים יותר לשפת האגם ולכן בחרתי בצורה זו. הדגם השני, חלק יותר, פיסולי יותר ורישומי פחות, התאים לאור הישראלי. כשהציעו תורמים נדיבים לפרופ' מוטי עומר להקים את הפסל בתל אביב, התקבל הדבר בהתלהבות".

עופר ללוש מרבה לצייר את דיוקנו כמסכה נוכחת-נעדרת, במעין מחיקה שנעלמת כמעט ומהווה זיכרון "גיאולוגי" המרמז על העדר השלמות של היצירה. כמו בתפיסה הציורית של ללוש, כאשר קו אחר קו ושכבה אחר שכבה משאירים עקבות בצוריו, כך גם בפסליו מבצבצות מעין הלוציניציות, הבזקים של שחור ולבן, שכבות ארכיאלוגיות וגיאולוגיות. כמו בצוריו, כך גם בפסליו נעשית עבודה של עיבוד האבל, דיכוי של היבטים אלימים, מעין בריחה שהיא תוצאה של הפנמה. העבודה של ללוש יוצרת דבר-מה דומם, שאוצר בתוכו את תהליך המודולציה של הזמן – ללוש מחכה שהתנועה תפתח את הטונאליות המחרישה. הוא מחפש אחר המוכר שאינו-מוכר, הדבר שבין אובדן ואבל לבין חסד וניחומים - הדבר המעניק צורה. ללוש מחפש את האחר אשר נוכח ומתגלה באמצעות המתח בין הנראה לבין הבלתי-נראה, בין הפנומנלי לטרנסצנדנטלי, בין המושגי לבין הבלתי ניתן להמשגה.

עוד בארטפורטל - כתבה בעקבות טקסט עם עופר ללוש

[1] עופר ללוש בשיחה עם פרופ' מרדכי עומר, מתוך: עופר ללוש: דיוקן עצמי – 1977–2001 (קט.), מוזיאון תל אביב לאמנות, 2001, עמ' 17.

[2] כל הציטוטים מדברי ללוש להלן מתוך שיחות עם המחברת, ינואר 2012.

[3] ראו מאמרו של פרופ' וולקוביץ בקטלוג זה.

אתר האמנות ארטפורטל הוא הפורטל המוביל בישראל בתחום האמנות, האמנות והתרבות. באתר תוכלו למצוא מידע רב אודות תערוכות ואמנות, מאמרים בתחום האמנות והתרבות, מידע על גלריות, פורום אמנות שוקק חיים, חנות למכר מוצרי אמנות, מידע על מוזיאונים ועוד. אנו מקדמים בברכה גלישה פעילה של המבקרים באתר ונשמח להכניס ידיעות רלוונטיות אודות חוגי אמנות, סדנאות, מידע על אמנים חדשים וכל מידע אחר שהוא בעל תועלת לקהילת חובבי האמנות. הגלישה באתר מהווה הסכמה בלתי חוזרת לתקנון האתר ושימוש בכל אחד מהטפסים שבאתר מהווה אישור למשלוח חומר פרסומי בהתאם לחוק

ידיים למעלה: האמן עופר ללוש מצייר את המוות

בתערוכה חדשה מתעד האמן עופר ללוש את תגובתו ברגע שנודע לו על התאבדות האסיסטנט שלו. "ביקשתי להפוך את התנועה האינטואיטיבית שלי לאובייקט אמנותי", הוא מספר לכלכליסט

ענת ברזילי 11.07.18 08:47

שני ציורים גדולי ממדים עשויים משיכות צבע שמן ופחם שחור על בד מוצבים בכניסה לחלל תערוכת היחיד "ראש ויד" של האמן עופר ללוש המוצגת בימים אלה במוזיאון הרצליה. הציורים כמו מעלים ומוחקים בעת ובעונה אחת דימוי על הבד. בציור אחד זהו דיוקן עצמי של האמן, נושא חוזר בעבודותיו של ללוש, ובציור השני זוהי טביעת כף יד שמוגדלת למימדי ענק.

הרגע העמום של הופעת הדימוי והיעלמותו הוא רמז למה שמכונן את התערוכה הנוכחית (שאוצרת איה לוריא), וכן רגע הפעולה של ללוש לנגד עיני הצופים. הדיוקן, כמו גם טביעת כף היד המוגדלת של האמן, הם עדות חיה לנוכחותו האמנותית.

ללוש (71) הוא אמן בינלאומי מצליח, פורה ואינטנסיבי, בשנים האחרונות הציג שתי תערוכות גדולות במוזיאון בשנגחאי ובביג'ינג. הוא יליד תוניס, היגר בנעוריו המוקדמים לצרפת ועלה לישראל בגיל 19. הוא למד במכון אבני אצל יחזקאל שטרייכמן ובבזאר בפריז אצל הפסל סזאר בלדצ'יני. היום הוא מחלק את זמנו בין תל אביב ופריז, שם יש לו סטודיו נוסף. עבודותיו נמצאות באוספי מוזיאון ישראל ומוזיאון תל אביב, וכן במוזיאון אלברטינה בווינה.

שלא כמו רוב תערוכותיו, שתמיד מתפרסות על שטח גדול, עם פסלי ברונזה מונומנטליים, דמויות הנישאות לגובה, ראשי ענק בצבעים חומים-שחורים, וציורי נוף גדולי ממדים, התערוכה הזאת קטנה. "קטנה אך לא מינורית" מדגיש ללוש בראיון ל"כלכליסט". "כל התערוכות המוזיאליות שעשיתי היו מאוד גדולות", מסביר ללוש. "הגודש היה דבר מאוד חשוב כדי להראות כוח ועשייה, במקום שאני נמצא בו היום, מכירים אותי ואת עבודתי, אני יכול להרשות לעצמי תערוכה קטנה".

צילום: יאיר שגיא

עופר ללוש. "התערוכה קטנה אך לא מינורית"

את התערוכה הקדיש ללוש לאסיסטנט שלו, ומי שהיה חברו הקרוב במשך שנים רבות, דני ברגשטיין, שהתאבד לפני שלוש שנים, בגיל 44. "דני היה איש מקסים שהחליט לעזוב אותנו. הוא היה חבר יקר ואהבתי אותו מאוד. עבדנו ביחד יום-יום, שעות רבות, כתף אל כתף. הוא היה הידיים שלי ואי אפשר היה לזהות את המצוקה שהיה נתון בה".

ללוש מספר שבאותו בוקר, כשנודע לו על האסון "שבתי המום וכשקמתי הרמתי מיד את הידיים באוויר", הוא מחווה בידיו את התנוחה שעשה, וחוזרת עכשיו בפסלים ובציורים שבתערוכה: דמות אדם מרים ידיים בהכנעה. "כעבור כמה ימים חזרתי לעבוד. לא היתה לי עזרה ולא יכולתי לפסל בעצמי, אז ציירתי את סדרת הציורים שבמחברת".

עבודה של עופר ללוש

הסדרה מתוך המחברת חוקרת את מחוות הגוף העומד בידיו כלפי מעלה, כמו מנסה להתבונן לחקור ולתפוס באמצעות המחווה הגופנית, מהות נפשית ורוחנית נסתרת המצויה ומזקקת את רגע הכאב.

למרות הכאב ללוש מדבר עליו באיפוק ובריחוק מסוים: "כדי לא להיתפס לסנטימנטליות באמנות, "הוא מסביר, "יש ניתוק, שאני חושב שנכון לעשות, בין הבטן ובין העשייה האמנותית שחייבת באיזשהו מקום להיות מנוכרת לממד הביוגרפי. לפחות זו דרכי, לא כולם חושבים כך".

כשהוא נשאל מה הניכור הזה מעניק ליצירה שלו ללוש עונה כי "בזכות הניכור מקבלת האמנות נופך אצילי. גם אם מישו יראה את הפסל בסין בעוד 30 שנה, נניח, הוא יפענח אותו בדרכו שלו. הצופה הוא זה שמנגן את יצירת האמנות, בדיוק כמו בפרטיטורה, ולפרטיטורה צריכים להיות חוקים משלה, היא לא דבר אישי-דוקומנטרי, מכיוון שהדוקומנטרי לא יכול להתבצע על ידי אף אחד אחר נוסף.

האמנות צריכה להתנתק מהטריגר שבו היא נוצרה. במקרה של התערוכה, זו התנועה האינטואיטיבית שעשיתי שנהפכה כאן לאובייקט אמנותי צפוף ומצומצם, דחוס כמו אות באלף-בית".